

akvilejskih vladarjev. Naslednje poglavje nas seznanja s prvimi bistriško-goriškimi grofi, kateri so bili nekaj časa podložniki nemških cesarjev, toda so leta 1231. neomejeno zavladali sami. Goriški grofje so razširili svoja obširna posestva po Primorskem, Krausjem, Štajerskem, Koroškem in Tirolskem. Do vrhunca svoje slave je dospela rodovina za grofa Henrika III. (1304.—1323). A tudi Turki niso prizanašali deželi, nego so koncem 15. stoletja divjali in plenili po Goriškem — Koncem zgodovine srednjega veka opisuje g. profesor kulturno stanje prebivalstva in nam slika, kakó se je izomikalo in povzdignilo od prvotnega stanja. Na strani 50. je majhna tiskovna pomota: čitaj se »patrijarh (m. papež) Gottfried leta 1184. i. t. d.« Pristno sliko tedanjega časa dobimo, ko beremo opis različnih nesreč in elementarnih nezdod, o boleznih, kugi in počenjanji flagelantov. Kobarijsko malikovanje nam priča, kako surovi so še bili časi. Ljudstvo je bilo sosebno udano igri in pijančevanju. Nadalje se naštevajo najstarejše fare na Goriškem, opisujejo se z bogoslužjem obredi, šege in navade pri pogrebih, stanovsko razmerje, sodstvo in gmotno stanje v srednjem veku. — Zadnje poglavje nam predočuje vojske z Benečani, turške napade na Goriškem in razširjanje luteranstva, katero se pa tu ni moglo vkoreniniti. Nevaren je bil leta 1713. tolminski upor, kateri se je razširil skoro po vsem Goriškem. Dalje se opisuje Marije Terezije in Jožefa II. skrb za blaginjo goriške dežele. Zelo zanimljivo in živahno popisuje g. Rutar notranji razvitek od leta 1500. do leta 1800, in sicer najprej versko gibanje do končne ustanovitve goriške nadškofije leta 1751., potem pa ustanovitev semenišča, novih fará, samostanov in bratovščin. Uvrstil je tudi opis vojaštva, duševne ljudstvene omike, gmotnega stanja in elementarnih nezdod. — V zgodovinskem pregledu 19. stoletja govori najprej o francoskih napadih in krepkem uporu Avstrijancev. Za tem prihaja politiška in cerkvena razdelitev, šolstvo in delovanje zaslužnega slovenskega slovstvenika in hribolazca Valentina Staniča. Dežela je tudi trpela po hudi lakoti, zimi, trtni bolezni, koleri in drugih nezdodah. Precèj mirno je bilo za Goriško leto 1848., toda javno življenje se je venderle zelo izpremenilo. Od tedaj pa gmotno stanje vidno napreduje. »Dodatki« ina konci knjige navajajo mnogo zanimljivih in važnih zemljepisnih, zgodovinskih in kulturnih podatkov o Goriški, nje posameznih krajih in mestih. — Knjigo diči dvanajst lično izdelanih podob, kažočih devinski grad, akvilejsko baziliko, Gorico v različnih časih, razne pečate, grbe in dr. Iz te knjige zajemljemo tudi lahko več znamenitih podatkov za zgodovino drugih slovenskih pokrajin. Zvedeno in spretno, kakor zna baš sam, zbral je prof. Rutar mnogo domoznanskega gradiva ter ga razvrstil prav pregledno. Pokazal pa je tudi pot in način, po katerem se nadaljnj po njem pričeti in za nas Slovence velevažni opis slovenske zemlje. Opisu »poknežene grofije Goriške in Gradiščanske« gré gotovo jedno prvih mest v slovenskem znanstvenem slovstvu. — Knjigo priporočamo najtopleje vsem slovenskim razumnikom, zlasti še gg. učiteljem na Goriškem, katerim bode izvrsten pomoček pri domoznanskem pouku.

Fr. Orožen.

Igre in pesmi za otroška zabavišča in ljudske šole. Uredil *Ivan Mercina*, učitelj na c. kr. deški vadnici v Gorici. V Ljubljani. Izdala in založila „Družba sv. Cirila in Metoda“ 1893. Str. 141 Cena 60 kr. — Kal te cvetke domačega slovstva je pognala prve listke že leta 1887., ko je „Narodna šola priobčila drobno knjižico: „Zabavišče slovenskim otrokom“, spisal *Anton Funtek*. Prvotni poganjki sicer zdrave in čvrste rastike pa se niso mogli razvijati in prinašati pričakovanega sadu, ker debelece — rekli bi — ni bilo požlahtnjeno. Pesence niso bile uglasbene. Skoro sedem let je bilo treba, predno je bila mladika presajena na rodovita tla. Sedaj je krasno uspela in se nam kaže v najlepšem cvetu. Nadejati se je, da tudi sad ne izostane. Pri tej požlahtnitvi imata največjo zaslugo g. Ivan Mercina in naša požrtvovalna družba sv. Cirila in Metoda.

Prvi je na podlagi svojih mnogoletnih izkušenj pri vzgoji in kot član c. kr. izpraševalne komisije za otroška zabavišča v Gorici besedilo prvotnega Funtkovega „Zabavišča“ s tem spopolnil in dovršil, da je na čelo spisal prav poučno navodilo zabaviteljicam ter 126 pesencam ali sam zložil ali poiskal prikladne napeve. Uvrščenih je tudi nekaj takih, ki so se v zabaviščih ali že udomačili, ali pa so bili potrebni, da zabaviteljicam ne bode iskati učne tvarine po drugih virih. Druga pa je z znatnimi troški oskrbela natisek otroške te pesmarice, ko se po mnogem trudu in pogajanji ureditelju ni posrečilo, da bil na svetlo spravil skrbno in vsestransko dobro premišljeno delo, katerega smo dosedaj jako pogrešali.

Ako vzamemo v poštev urediteljeve in družbine nagibe k izdavi, moramo le izreči željo, da se Slovenci izkažimo obema podjetnikoma prav od srca hvaležni z obilim naročevanjem. Knjižica ima sedaj dovršeno obliko, samo da bi jo prav pridno izkoriščali vsi, katerim je namenjena! Nje obseg je razdeljen v dva oddelka; prvi — pisatelj ga imenuje „Uvod“ — je temeljita pedagoška razprava o petji in otroških igrah, drugi je pesmarica, v kateri je poleg drugih napevov ureditelj zbral 89 svojih napevov. Uvod je najprej namenjen otroškim zabaviteljicam našim. Strinjamo se s tem popolnoma in še dostavljamo, naj bi ne ostala knjižica samo namenjena, temveč naj bi se tudi marljivo rabila. V „uvodu“ je polno lepih nasvetov in vodil tudi drugim, ki se bavijo z vzgojo. Celo izobraženim materam bi hasnilo, da ga prečitajo in premislijo, je li koristno otroka pošiljati v zabavišče. Zato govori ureditelj popolnoma prav, če naglašna na konci svojega „uvoda“, da bi se slovensko razumništvo in sosebno ljudsko učiteljstvo nekoliko več zanimalo za veliko vzgojno idejo otroškega zabavišča. Vse premalo se priznava važnost tega vzgajališča za narodno vzgojo, a še mnogo menj se priznava težavna naloga otroške zabaviteljice, katera poleg matere prva vpliva na dušo onih, ki bodo nekdanj znameniti možje in odlične matere — Navodilo je vseskozi zanimljivo sestavljeno v lepi, gladki slovenščini. Pisatelj opozarja zabaviteljice na vse važne vzgojne momente, katere jim nudi modro urejena igra in lepo umerjeno petje kot najzlahtnejša pomočka za blaženje človeških čustev. Zlasti nam ugaja, da je merilo določeno za metodiško ravnanje pri pouku; zato treba, da se gojita igra in petje zmerno, redno in točno; tedaj uspeh izvestno ne izostane. Igra in pesem — obe vzbujata estetiško in etičko čustvo. S petjem se vadi zlasti sluh, lika glas, ostri glasbeno občutnost in meročutje, požlahtnuje vedenje, krepčajo pluća i. t. d. In igra — pametno ravnana — koliko vpliva na rodoljubnost, olikano gibanje, telesni razvoj in ojačitev dobre volje! Da se dosežajo ti zmotri, seveda treba zabaviteljicam marljivega pripravljanja pred poukom, ki mora biti vsekdar primeren času. Vsa ta načela so v navodilu obravnavana prav temeljito, da jih bode za svoj poziv vneta vzgojiteljica rada čitala in zvesto po njih izvrševala vzvišeno svojo nalogo.

V drugem delu je 126 napevov po vsebini razvrščenih v 13 skupin: I. Nabožne pesmi (12), katerih v Funtkovem „Zabavišču“ ni, in sicer zato ne, ker je bilo takih premnogo na izbiri; pogrešale so se najbolj pesence za otroške igre; II. Uvodne pesmi (4); III. Koračne pesmi in igre (9); IV. Igre s hojo, skakljanjem, tekanjem in skakanjem (9); V. Igre v krogu (18); VI. Nazorne igre (8); VII. Igre s prsti in rokami (9); VIII. Igre z žogo (11); IX. Igre s kroglo (7); X. Pesmi za stavljenje (9); XI. Sklepne pesmi (8); XII. Raznotere pesmi (12); XIII. Dodatek (9). — Vsi napevi so kaj lahki, preprosti, vendar pa ljubki in prikladni otroškemu grlu in obsežnosti glasu; zaradi tega se jih vsaka zabaviteljica takoj priuči, ako le količkaj poje po notah.

Knjižica je bogat zaklad učne tvarine za slovenska zabavišča, a tudi za ljudsko šolo. Naj gre torej to delo med slovenski svet in vnema naš mali rod k iskrenemu domoljubju ter nam vzgôji mnogobrojno vrlih pevčkov v zabaviščih in ljudskih šolah. Želeč, da

bi dobil ureditelj za izredno svojo marljivost zasluženno priznanje v brzi razširitvi in da bi bilo slavni družbi vsaj toliko vračila za dragoceno izdavo, kar je rodoljubno potrosila za natisek, izrekamo še posebno svojo zadovoljnost na tej slovstveni pridobitvi, ki je vredna ne samo dobre srebrne, temveč zlate krone z ozirom na to, da je družba naše izdatne podpore jako potrebna!

Sr.

Slovanska knjižnica. V poslednjih štirih zvezkih (snopič 11.—14.) je priobčila »Slovanska knjižnica« »Odisėjo«, katero je prosto po Homerji spisal g. prof. *Andrey Kragelj* v Gorici. Mi prav veselo pozdravljamo to lepo delo; saj naša mladina še ni imela podobnega berila v slovenskem jeziku, in ga odobravamo tem bolj, ker je g. pisatelj dobro pogodil pripovedni zlog ter zveščo roko prikrojil epopejo takó, da ne bode zanimala samó mladine, nego tudi marsikaterega odraslega čitatelja. Prav za takšne je dodan primeren uvod, ki v velikih potezah navaja vsebino Odisejino in opisuje grško verstvo. Kar se tiče jezika, imeli bi pač tu tam pripomniti kaj malega (sosebuo nas moti pomožni glagol za dopovedkom, prepogosta raba pridevnega deležnika in nekatere oblike kakor »umroč«, »odstraniti se«, »v omotico pasti« nam, »omedletie«, »dopadatie i. dr.), vendar pa te hibe, ki so kolikor toliko tudi le nedoslednosti, celotnemu delu ne jemljó velike cene. — Uredništvo »Slovanske knjižnice« je dalo vse štiri snopiče vezati v jedno knjigo, ki stane 48 kr., lično vezana pa 1 gld. Vsemu podjetju, žal, še ni toliko naročnikov, da bi bil njega obstanek zagotovljen.

Dve novi knjigi za pouk o petji. V zalogi Ig. pl. Kleinmayra & Fed. Bamberga v Ljubljani sta izšli nedavno ti-le knjižici: »Početni nauk o petji za ljudske šole«, po R. Weinwurm sestavil *Ant. Nedvčd* (8°, 31 str., cena 20 kr.), in »Vaje v petji«, zložil *Anton Nedvčd* (8°, 88 str., cena 60 kr.). Obe knjižici imata namen, ljubezen do petja, ki je tolikanj živa med Slovenci, priversti do izhodišča óne poti, ki se končuje z velikimi zbornimi deli, kakeršna dandanes proizvaja »Glasbena Matica«, do poti, na kateri se izobraža zmisel in zanimanje za umetniško zbornu petje. Navodilo za prve stopinje na tej poti obseza »Početni nauk«, katerega je gospod Nedvčd sestavil po znani knjigi, uvedeni v javnih šolah. Pisatelj izhaja od preprostega glasbenega elementa, namreč od takta — od najpreprostejših kombinacij $\frac{2}{4}$ takta na jednem tonu — in potem progresivno obravnava tudi intervale od prime do oktave, vzporedno s težjimi kombinacijami $\frac{2}{4}$, pozneje $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{4}$ in $\frac{6}{8}$ takta, takó da drobna knjižica malemu pevcu podaja vse, kar mu je treba vedeti in znati. Oznamenilo intervalov s številkami, kakor se tukaj rabi, bilo bi sicer jako priporočno, če bi se dalo tipografski ločiti od števil, ki oznamenujejo takt. — Za daljnjšo izobrazbo rabi drugi zvezek, »Vaje v petji«. Najprej podaja pisatelj v kratkem uvodu poglobita pravila o petji, nató nekaj predvaj, izmed katerih pa nekatere obsezajo že marsikaj, kar spada v nastopni oddelek, med intervale, potem pa obravnava intervale po vrsti od prime, sekunde, le-te zložene do diatoniške skale, do oktave. Vzglede je jako veliko, ritem je kaj raznovrsten, vendar vselej preprost. Nató se vrsté vaje v šestnajstinkah, trijolah, v triosminkem in šestosminkem taktu, kromatika, pri kateri uporablja pisatelj samó kromatiške znake prim in sekund, in napósed je obilo vzglede v različnih dur-skalah in mol-skalah s kratkim dodatkom dvoglasnih vaj. — Vse vaje, tudi kar je težjih, niso pretežke tudi menj nadarjenemu učencu. Zložene so do malega iz dvotaktovnih simetriško sestavljenih fraz in se na sredi perijode malone povsod obračajo k dominantni, zató si jih brezuvetno lahko ohrani vsakdo v sluhu in si brez težave lahko predstavlja intervale. — Obe knjižici sta seveda namenjeni najširšim krogom, ker je večina vendarle menj glasbeno nadarjena; začetnika hočeta le v obče uvesti v glasbo, mi pa ji radi kar najtopleje priporočamo sleharnemu začetniku, tem bolj, ker je njiju tipografska oprava jako lepa, cena pa dokaj nizka.

K Hoffmeister.